

УДК 338.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-41-10>

Килин О. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та експертизи товарів
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Вітер О. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економічної
та інвестиційної діяльності
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Свелеба Н. А.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та експертизи товарів
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Kylyn Oksana

*Candidate of Economic Scienc, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Management and Examination of Goods
Ivan Franko National University of Lviv*

Viter Olexandra

*Candidate of Economic Scienc, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of International Economic and Investment Activities
Ivan Franko National University of Lviv*

Sveleba Natalia

*Candidate of Economic Scienc, Associate Professor
Senior Lecturer at the Department of Management
and Examination of Goods
Ivan Franko National University of Lviv*

ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕГУЛЯТОРНОГО ВПЛИВУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ

Анотація. Розвиток внутрішнього ринку споживчих товарів досягається за рахунок ефективного державного регулювання, ефективних управлінських рішень стратегічного характеру та спроможності державних структур розробляти та впроваджувати інноваційні механізми й інструменти регулювання. У роботі визначено суть категорії державного регулювання за різними авторами. Визначено, що державне регулювання є сукупністю форм і методів цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільного способу виробництва та споживання. Систематизовано визначення сутності поняття «механізм державного регулювання» та його складників. Звернено увагу на організаційно-економічні складники механізму державного регулювання ринку споживчих товарів та напрями їх застосування. Сформовано систему регулювання ринку споживчих товарів, яка передбачає чітке окреслення й узагальнення цілей, завдань, методів та інструментів регулювання для його ефективного функціонування.

Ключові слова: ринок споживчих товарів, державне регулювання, цілі, завдання та принципи державного регулювання, механізми регулювання, методи та інструменти регулювання.

Вступ та постановка проблеми. Сталій і структурно збалансований довгостроковий розвиток внутрішнього ринку споживчих товарів досягається за рахунок ефективного державного регулювання і залежить від управлінських рішень стратегічного характеру, спроможності державних структур розробляти та впроваджувати інноваційні механізми й інструменти регулювання.

Вплив держави на споживчий ринок спричинений певними причинами, зокрема посткризовою девальвацією, ціновими і курсовими коливаннями, технологічною відсталістю економіки за збереження орієнтації на екстенсивне відтворення, високим рівнем монополізації виробництва, низькою прозорістю приватизаційних, бюджетних, торговельних процесів. Саме цим і зумовлюється значна роль держави у регулюванні розвитку споживчого ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання регулювання ринку споживчих товарів привертають увагу багатьох учених-економістів. Вагомий внесок в інституціональний аналіз і дослідження механізмів, методів та інструментів державного регулювання економіки зробили В. Адамовська, В.Г. Бодров, Л.І. Дідківська, Л.С. Головка, Є.В. Козловський, Г.В. Капленко, О.В. Килин, А.Г. Лотарев, Н.М. Попадинець, Н.А. Свелєба.

Метою роботи є визначення сутності категорії державного регулювання, дослідження механізму державного регулювання та його складників, формування системи регулювання ринку споживчих товарів через визначення цілей, завдань, методів та інструментів для його ефективного функціонування.

Результати дослідження. Провідним чинником сталого розвитку національної економіки є розвиток його внутрішнього ринку. Передусім це стосується ринку споживчих товарів, оскільки саме він є ланкою, яка пов'язує інтереси виробників і споживачів та є індикатором рівнів конкурентоспроможності вітчизняних виробників і задоволення потреб населення. Водночас застосування ринкових механізмів дає можливість стимулювати виробників і мотивувати їх до інноваційного розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності власної продукції. Саме тому головним завданням держави як регулятора економічних процесів країни є формування механізмів економічної політики, які б забезпечили розвиток внутрішнього ринку споживчих товарів через розроблення системи інструментарію його регулювання.

Проте спочатку визначимо сутність категорії державного регулювання за різними авторами. На думку А. Лота-

ревої, державне регулювання – це одна з функцій державного управління або системи інструментарію цільового впливу на ринкові процеси [1]. Згідно з Є. Козловським, державне регулювання виступає як інструмент, що забезпечує загальні умови його існування, вирівнює стартові умови його суб'єктів та усуває негативні прояви ринкової стихії [2]. У праці Н. Мазій зазначено, що державне регулювання передбачає встановлення державою кількісних та/або якісних обмежень на свободу вибору прийняття рішень осіб чи організацій, недотримання яких породжує застосування відповідними органами санкцій за порушення нормативно-правової бази [3]. В. Адамовська вважає, що державне регулювання є сукупністю форм і методів цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільного способу виробництва. Відповідно, вплив на процеси розвитку об'єкта здійснює державне регулювання, а до забезпечення стабільності цих процесів належить його інструментарій [4].

На нашу думку, державне регулювання – це система прийняття рішень (управління) та практичного здійснення заходів і процедур, спрямованих на забезпечення запланованого рамкового режиму (умов) функціонування та розвитку економічної (господарської) системи [5].

Основною метою державного регулювання внутрішнього ринку споживчих товарів є забезпечення зростання добробуту населення шляхом створення умов для задоволення потреб на споживчому ринку та стимулювання розвитку національних виробників.

Серед основних цілей можна визначити такі, як:

- захист інтересів та задоволення потреб споживачів у продукції належних асортименту та якості;
- захист товаровиробників із можливістю економічної діяльності в ринкових умовах із добросовісною конкуренцією;

– підтримка інноваційних процесів із використанням нових технологій в отриманні сировини, її переробки, виробництві і збуті продукції, що забезпечує конкурентоспроможність ринку на міжнародному рівні [6].

Державне регулювання внутрішнього ринку має сприяти розвитку і стимулюванню конкурентних засад національної економіки через виконання певних завдань (рис. 1).

Механізм державного управління і регулювання у сучасних умовах господарювання потребує розподілу щодо ознак системності та компонентного структурування. Ураховуючи особливості державно-управлінських процесів, поняття «механізм» доцільно розглядати з погляду двох підходів:

Рис. 1. Завдання державного регулювання внутрішнього ринку споживчих товарів та послуг

Джерело : сформовано на основі [7]

– структурно-організаційного, за якого механізм являє собою сукупність певних складових елементів, що формують організаційний базис певних явищ та процесів;

– структурно-функціонального, у якому закладено динамічний рух у процесі реального функціонування [8].

Дослідимо визначення сутності поняття «механізм державного регулювання» різними авторами (табл. 1).

У структурі механізму державного регулювання розвитку ринку споживчих товарів виділяють основні стратегічні цілі, на досягнення яких спрямований механізм, принципи його реалізації та функції.

Основними складниками механізму розвитку доцільно визначити такі: інституційний, організаційно-управлінський і організаційно-економічний механізми.

Інституційний механізм державного управління призначений для практичного здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей і охоплює:

– сукупність органів державної влади і місцевого самоврядування та інших суб'єктів, задіяних у процесі формування і реалізації державної політики у певній сфері;

– сукупність нормативно-правових актів, які регулюють зміст, процес формування і реалізації державної політики у цій самій сфері;

– державну політику щодо формування нових, усунення старих та трансформації існуючих інститутів.

У процесі функціонування інституційного механізму виникають певні відносини між органами державної влади, місцевого самоврядування та різними суб'єктами господарювання. Інституційний механізм залежно від типу зазначених відносин може стимулювати (створювати сприятливі умови) або гальмувати (обмежувати, стримувати) розвиток суб'єкта господарювання чи держави загалом [14].

Організаційно-економічний механізм як економічна категорія є сукупністю форм, методів та інструментів управління і господарювання (планування, державного регулювання, госпрозрахунку, економічних важелів та стимулів, організаційних структур управління, політико-правових форм регулювання економічних процесів).

На нашу думку, найбільш вичерпним є визначення, запропоноване М. Сичевським, який стверджує, що організаційно-економічний механізм – це система організаційних, технічних, економічних та правових важелів і методів, які застосовуються у сферах забезпечення, виробництва

та збуту продукції, спрямована на досягнення високих кінцевих результатів із найменшими витратами трудових, матеріальних і фінансових ресурсів [15].

Організаційно-управлінський механізм формують державні та недержавні організаційні структури різних рівнів механізму, які реалізують свої рішення через важелі впливу (нормативно-правове регулювання, податкову політику, бюджетно-фінансову політику, інформаційно-промоційне забезпечення) [16].

Указані механізми взаємопов'язані між собою та мають функціонувати на засадах принципу системності та комплексності, формуючи єдиний механізм розвитку ринку споживчих товарів.

У складі механізму державного управління виокремлюють два самостійні складники – економічний та організаційний. Вони взаємопов'язані і доповнюються в процесі реалізації заходів, спрямованих на досягнення стратегічних, тактичних та локальних цілей розвитку ринку споживчих товарів та державного регулювання на національному, регіональному та мікроекономічному рівнях.

Реалізація механізму державного регулювання внутрішнього ринку споживчих товарів передбачає здійснення державою певних функцій:

– планування – передбачає вибір основних індикаторів функціонування ринку, визначення критеріїв щодо їх оцінювання та рівня планових показників та основних зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на основні процеси функціонування ринку;

– організування – передбачає побудову структурних зв'язків між учасниками ринку, формування ефективного середовища та їх взаємодії для досягнення поставлених цілей;

– мотивування – мотивація виробників щодо забезпечення виробництва товарів високої якості за доступними цінами, упровадження інноваційних технологій у виробництво та торгівлю, недопущення порушень прав споживачів;

– контролю – передбачає порівняння показників ефективності функціонування ринку з установленими критеріями та плановими значеннями.

Загальна стратегія державного регулювання економіки має базуватися на таких принципах:

– надання переваги ринковим формам організації економіки (державна має фінансувати тільки ті соціально зна-

Таблиця 1

Систематизація визначень сутності поняття механізму державного регулювання

Автор	Визначення поняття
Л. Дідківська, Л. Головка [9]	Механізм макроекономічного регулювання ринкової економіки змішаного типу – це система макроекономічних регуляторів, що складаються з таких основних елементів: ринкові регулятори; важелі державного впливу на економіку; корпоративне управління; інститут соціального партнерства
М. Корецький [10]	Механізм державного регулювання економіки – це система засобів, важелів, методів і стимулів, за допомогою яких держава регулює економічні процеси, забезпечує реалізацію соціально-економічних і правових функцій
О. Комяков [11]	Механізм державного регулювання – це сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються взаємопов'язані функції для забезпечення безперервної, ефективної дії відповідної системи (держави) на підвищення функціонування економіки
М. Латинін [12]	Механізм державного регулювання – це спосіб дій суб'єкта регулювання, який ґрунтується на базових принципах і функціях, забезпечуючи за допомогою певних форм, методів і засобів ефективне функціонування системи державного регулювання для досягнення поставленої мети та розв'язання суперечностей
Н. Попадинець [13]	Механізм державного регулювання розвитку ринку споживчих товарів – це система, яка включає у себе функції, принципи, методи та інструменти впливу держави в межах реалізації економічної політики для формування середовища ефективної взаємодії суб'єктів ринку
Стоян [8]	Механізм державного регулювання – це спосіб організації економічних відносин між державою і підприємствами, населенням, іншими країнами та міжнародними інституціями з метою стабілізації соціально-економічної ситуації в країні та створення передумов для економічного зростання

Рис. 2. Організаційно-економічні складники механізму державного регулювання ринку споживчих товарів та напрями їх застосування

Джерело: [17]

чущі галузі, які не приваблюють приватний бізнес через малу прибутковість);

– допомога розвитку приватного бізнесу для запобігання домінуванню державних підприємств над приватними;

– сприяння економічному зростанню і соціальній стабільності за допомогою державної фінансової, кредитної і податкової політики;

– підвищення ефективності державного регулювання за рахунок розроблення економічних прогнозів, планів, програм; визначення правового статусу форм власності, законності існування видів діяльності, регулювання відносин між суб'єктами ринку; здійснення антимонопольної політики;

– здійснення контролю над виникненням кризових явищ в економіці країни [13].

Державне регулювання споживчого ринку здійснюється за допомогою певного інструментарію, який охоплює механізми, методи, інструменти, заходи, засоби, важелі впливу.

Методи державного регулювання економіки – це способи впливу держави через законодавчі, виконавчі органи та Нацбанк на сферу підприємництва, інфраструктуру ринку, некомерційний сектор економіки з метою створення або забезпечення умов їхньої діяльності відповідно до пріоритетів державної економічної політики. Кожен метод ґрунтується на використанні сукупності інструментів (регуляторів, важелів).

Методи державного регулювання класифікуються за двома ознаками: за формами впливу (прямого, непрямого)

та засобами впливу (правові, адміністративні, економічні, пропагандистські).

Методи прямого впливу безпосередньо впливають на функціонування суб'єктів ринку за допомогою інструментів адміністративно-правового характеру (регламентують діяльність суб'єктів господарювання) та економічних інструментів прямого впливу (спрямовані на регулювання темпів зростання та структури економіки, обсягів виробничого та невиробничого споживання, масштабів діяльності суспільного сектору економіки). До інструментів прямого державного регулювання відносять нормативно-правові акти, макроекономічні плани та цільові комплексні програми, державні замовлення, централізовано встановлені ціни, нормативи, ліцензії, квоти, державні бюджетні витрати, ліміти.

Методи непрямого регулювання регламентують поведінку суб'єктів ринку не прямо, а опосередковано, через створення певного економічного середовища, яке змушує їх діяти в потрібному державі напрямі на підставі мотивації (процес спонукання суб'єктів ринку до діяльності в напрямі державних пріоритетів). Вони включають у себе інструменти фіскальної, бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, амортизаційної, інноваційної та інших напрямів економічної політики, а також методи морального переконання [5].

За допомогою правових методів забезпечується формування законодавчої і нормативної бази щодо діяльності, функціонування, прав і обов'язків суб'єктів ринку, споживачів, ринкових інституцій, торгових підприємств та організацій. Також забезпечується взаємодія між органами дер-

жавної влади, місцевого самоврядування і недержавними організаціями щодо розвитку ринку споживчих товарів.

Адміністративні методи захищають внутрішній ринок від недоброякісних товарів та фальсифікованих продуктів, забезпечують виробництво якісних споживчих товарів та задовольняють потреби населення в їх споживанні відповідно до затверджених науково обґрунтованих норм.

Серед адміністративних методів виділяють три групи засобів: заборона експорту, імпорту, екологічно шкідливих виробництв; прийняття законів та підзаконних актів; примус виплати мінімальної зарплати, дотримання стандартів. Реалізуються адміністративні засоби через законодавчо встановлені обмеження матеріальних, речових та фінансових потоків у вигляді ліцензій, квот, державних замовлень.

Основу системи державного регулювання ринку споживчих товарів становлять економічні методи. Вони використовуються з метою стимулювання ділової активності, створення умов мотивації виробництва, здійснення перерозподільних функцій щодо використання ресурсів та доходів,

узгодження економічних інтересів виробників споживчих товарів, споживачів та посередників, а також стимулювання підприємництва. Серед них виділяють такі групи засобів, як грошово-кредитні, бюджетно-фінансові, зовнішньоторговельної політики, господарського програмування, державне підприємництво та державний сектор економіки. Усі означені методи державного регулювання взаємопов'язані [18].

Важливе місце в інструментарії регулювання ринку споживчих товарів займає цінове регулювання, яке є визначальним чинником купівельної спроможності і доходів населення. Так, в Україні в 2017 р. для зниження адміністративного тиску на бізнес, усунення надмірного втручання держави в економічні процеси, розвитку конкуренції та дерегуляції у сфері ціноутворення було скасовано регламентовані цінові обмеження на ринку продовольчих товарів і послуг, а саме торговельні надбавки, декларування зміни оптово-відпускних цін; граничні рівні рентабельності на споживчі товари першої необхідності та їх пакування (фасування) [17].

Таблиця 2

Класифікація методів державного регулювання за характером впливу на розвиток ринку споживчих товарів

Нормативно-правові	Адміністративні (контрольно-наглядові та обмежувальні)	Економічні
законодавчі та нормативні акти з питань розвитку внутрішньої торгівлі, підприємництва, ліцензування торговельної діяльності, контролю за якістю	стандартизація та встановлення сертифікатів відповідності товарів	податкове та кредитне стимулювання виробництва та реалізації товарів
правове регулювання торговельних угод	контроль над якістю товарів	фінансування пріоритетних інвестиційних та інноваційних проєктів виробників споживчих товарів
розроблення правил торговельної діяльності	захист прав споживачів та недопущення монополізації ринків	митне і тарифне регулювання експорту та імпорту споживчих товарів, сировини для їх виготовлення
концепції розвитку внутрішньої торгівлі	установлення правил торгівлі обслуговування населення	державна підтримка цін

Джерело : сформовано на основі [18]

Таблиця 3

Державне регулювання ринку споживчих товарів: аспекти, їх зміст та механізми

Аспекти державного регулювання	Зміст та механізми (інструменти) регулювання
Нормативно-правове регулювання	Включає систему нормативів міжнародного, національного, регіонального рівнів, які регламентують правозахисні аспекти споживання, а також широкий спектр виробничо-збутових питань функціонування ринку
Адміністративне (технічне) регулювання	Орієнтоване на контроль і нагляд за дотриманням стандартів до продукції, її ціни та якості, розбудову інфраструктури споживчого ринку
Грошово-кредитне регулювання	Через Нацбанк держава регулює емісію, встановлює позичковий банківський кредит, надає кредити, випускає цінні папери, впливає на грошові потоки та заощадження
Бюджетне регулювання	Розподілення державними органами коштів держбюджету за різноманітними напрямками, встановлення додаткових платежів та відрахування у бюджет
Податкове регулювання	Визначення податків, податкові пільги, мито, збори, платежі для товаровиробників та на інші операції, пов'язані з виробництвом, збутом і споживанням продукції
Цінове регулювання	Спрямоване на встановлення і збереження такого рівня цін, який би забезпечував рентабельну діяльність суб'єктів господарювання, паритет цін різних галузей економіки, реальність заробітної плати, стійкість валюти й інші економічні параметри в державі
Антимонопольне регулювання	Передбачає контроль над конкурентними умовами на ринках, механізмами ціноутворення, збуту продукції, зокрема за кордон
Регулювання умов праці, оплати праці, трудових відносин	Установлення мінімальної заробітної плати, виплати на безробіття, мінімального рівня зарплати в собівартості продукції та послуг, вартісної величини мінімального споживчого кошика та пенсій
Інвестиційне регулювання	Передбачає стимулювання інвестицій у бізнес-середовище з поглибленням ринку та конкуренції в сегменті товаровиробників
Міжнародно-торговельне регулювання	Передбачає зовнішньоекономічну діяльність держави з визначенням структури експорту/імпорту й дотриманням вимог продовольчої безпеки держави

Джерело : сформовано автором

У 2022 р. Кабінетом Міністрів України на період дії карантину встановлено граничний рівень торговельної надбавки в розмірі 10% від оптово-відпускної ціни на окремі продукти харчування (гречану крупу, цукор-пісок, пшеничне борошно першого гагунку, макаронні вироби вітчизняного виробництва, пастеризоване молоко жирністю 2,5% (у плівці), курячі яйця категорії С1, курячу тушку та вершкове масло жирністю 72,5%). Це рішення урядовці пояснюють тенденцією до зростання споживчих цін на харчові продукти від початку 2021 р. на внутрішньому ринку України [19].

Отже, для забезпечення ефективного розвитку споживчого ринку товарів та послуг, підвищення зацікавленості суб'єктів господарювання у збільшенні обсягів виробництва споживчих товарів і послуг, підвищенні продуктивності праці працівників, збільшенні доходів споживачів необхідне комплексне використання прямих і опосередкованих методів та інструментів державного регулювання.

Висновки. У роботі розкрито сутність державного регулювання та його інструментарію. Зазначено, що

державне регулювання розвитку споживчого ринку – це цілеспрямований вплив держави на процеси формування попиту та пропозиції, ціноутворення та конкуренції залежно від кон'юнктури ринку та суспільних потреб щодо підтримки та захисту виробників, безпеки споживання, підвищення добробуту та якості життя населення.

Конкретизовано завдання, цілі, принципи та методи державного регулювання розвитку споживчого ринку; виокремлено та систематизовано основні його інструменти в розрізі різних видів регулювання (нормативно-правового, адміністративного, міжнародно-торгівельного, бюджетного, податкового, валютно-кредитного, цінового, антимонопольного, інвестиційного, соціально-захисного).

Отже, головним завданням держави як регулятора економічних процесів країни є формування механізмів економічної політики, які б забезпечили розвиток внутрішнього ринку споживчих товарів через розроблення та вдосконалення системи інструментарію його регулювання.

Список використаних джерел:

1. Лотарев А.Г. Удосконалення механізмів державного регулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні : дис. ... канд. наук : 25.00.02. Миколаїв, 2018. 251 с.
2. Козловський Є.В. Іноземний досвід регулювання міжнародного туризму та його використання в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2005. № 1. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2005-1/txts/KOZLOVSKIY.htm> (дата звернення: 24.01.2022).
3. Мазій Н.Г. Принципи та механізми державного регулювання розвитку підприємництва. *Демократичне врядування*. 2011. Вип. 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_8_8 (дата звернення: 20.01.2022).
4. Адамоська В.С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напрямку економічної політики в сучасних умовах господарювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dupr_2017_4_11 (дата звернення: 20.01.2022).
5. Ковтун О.І., Килин О.В., Свелеба Н.А. Державне регулювання економіки : навчально-методичний посібник. Львів : ЛКА, 2001. 220 с.
6. Мицак О.В., Бублик Л.Я. Розвиток споживчого ринку як об'єкта державного регулювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18. С. 44–46.
7. Удосконалення механізмів державного регулювання внутрішнього ринку України в умовах економічної циклічності : наукова розробка / В.Г. Бодров та ін. ; за заг. ред. В.Г. Бодрова. Київ : НАДУ, 2013. 52 с.
8. Стоян О.Ю. Теоретичні основи функціонування механізмів державного регулювання розвитку сфери відновлювальної енергетики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 7. URL: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=811 (дата звернення: 22.01.2022).
9. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / Л.І. Дідківська та ін. Київ : Знання України, 2006. 213 с.
10. Корецький М.Х. Державний інструментарій регулювання інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Донецького державного університету управління*. 2004. № 3(29). С. 84–90.
11. Комяков О.М. Державне регулювання перехідної економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.01.01 «Економічна теорія». Київ, 2000. 20 с.
12. Латинін М.А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання : монографія. Харків : Магістр, 2006. 320 с.
13. Попадинець Н.М. Теоретико-методологічні засади державного регулювання розвитку внутрішнього ринку споживчих товарів : дис. ... докт. екон. наук : 08.00.03. Львів, 2021. 453 с.
14. Федорчак О. Інституційний механізм державного управління *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 1(50). Ч. 1. С. 53–63.
15. Сичевський М.П. Удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку харчової промисловості України : монографія / за ред. С.І. Дорогунцова. Київ : Наук. світ, 2004. 374 с.
16. Біль М.М. Організаційно-управлінський механізм забезпечення розвитку туристичної галузі країни *Державне будівництво*. 2008. № 1. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/bil.htm.
17. Капленко Г.В. Механізм регулювання ринку споживчих товарів в Україні: теорія, методологія, практика : монографія. Чернівці : ЧНТУ, 2019. 344 с.
18. Попович Т.М. Організаційно-економічний механізм регулювання ринку споживчих товарів : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Тернопіль, 2008. 257 с.
19. Уряд запровадив регулювання цін на гречку, цукор, макарони, молоко та інші товари. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-uryad-reguljuvannya-cin/31650811.html>.

References:

1. Lotariiev A.H. (2018) Udoskonalennia mekhanizmv derzhavnoho rehulivannia innovatsiinoi diialnosti na rehionalnomu rivni [Improving the mechanisms of state regulation of innovation at the regional level] (PhD Thesis), Mykolaiv. (in Ukrainian)
2. Kozlovskiy Ye.V. (2005) Inozemnyi dosvid rehulivannia mizhnarodnoho turizmu ta yoho vykorystannia v Ukraini. Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka [Foreign experience in regulating international tourism and its use in Ukraine]. *Public administration: theory and practice* [Public administration: theory and practice] (electronic journal), Available at: URL:<http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2005-1/txts/Kozlovskiy.htm> (accessed 24 January 2022).

3. Mazii N.H. (2011) Pryntsypy ta mekhanizmy derzhavnogo rehulivannia rozvytku pidpriemnytstva [Principles and mechanisms of state regulation of business development]. *Demokratychnе vriaduvannia* [Democratic governance] (electronic journal), Available at: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_8_8 (accessed 20 January 2022).
4. Adamovska V.S. (2017) Mekhanizm derzhavnogo rehulivannia ekonomiky ta vybir napriamu ekonomichnoi polityky v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [The mechanism of state regulation of the economy and the choice of economic policy in modern economic conditions]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok* [Public administration: improvement and development] Available at: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2017_4_11 (accessed 20 January 2022).
5. Kovtun O.I., Kilyn, O.V., Sveleba N.A. (2001) *Derzhavne rehulivannia ekonomiky* [Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia samostiinoi roboty studentiv ekonomichnykh spetsialnestei]. Lviv: Vydavnytstvo LKA.
6. Mytsak O.V. Bublyk L.Ya. (2017) Rozvytok spozhyvchoho rynku yak ob'ektu derzhavnogo rehulivannia. [Development of the consumer market as an object of state regulation]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 17, pp. 44–46.
7. Bodrov V.H. (2013) Udoskonalennia mekhanizmiv derzhavnogo rehulivannia vnutrishnoho rynku Ukrainy v umovakh ekonomichnoi tsyklichnosti [Improving the mechanisms of state regulation of the internal market of Ukraine in conditions of economic cyclicity]. Kyiv: NADU.
8. Stoian O.Yu. (2013) Teoretychni osnovy funktsionuvannia mekhanizmiv derzhavnogo rehulivannia rozvytku sfery vidnovliuvanoi enerhetyky [Theoretical bases of functioning of mechanisms of state regulation of development of the sphere of renewable energy]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok* [Public administration: improvement and development]. Available at: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=811 (accessed 22 January 2022).
9. Didkivska L.I. (2006) Derzhavne rehulivannia ekonomiky [State regulation of Economy]. Kyiv: Znannia Ukrainy. (in Ukrainian)
10. Koretskyi M.Kh. (2004) Derzhavnyi instrumentarii rehulivannia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv [State tools rehulivannia innovativnoho rozvytku pidpriemstv]. *Visnyk Donetskoho derzhavnogo universytetu upravlinnia*, vol. 3, no. 29, pp. 84–90.
11. Komiakov O.M. (2000) Derzhavne rehulivannia perekhidnoi ekonomiky [State regulation of transition economies] (PhD Thesis), Kyiv: KNEU.
12. Latynin M.A. (2006) Ahrarnyi sektor ekonomiky Ukrainy: mekhanizm derzhavnogo rehulivannia [The agricultural sector of Ukraine's economy: the mechanism of state regulation]. Kharkiv : Vyd-vo KhaRI NADU «Mahistr».
13. Popadynets N.M. (2021) Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavnogo rehulivannia rozvytku vnutrishnoho rynku spozhyvchykh tovariv [Theoretical and methodological principles of state regulation of the domestic market of consumer goods]. (PhD Thesis), Lviv.
14. Fedorchak O. Instytutsiinyi mekhanizm derzhavnogo upravlinnia [Institutional mechanism of public administration]. *Efektivnist derzhavnogo upravlinnia*, vol. 1, no. 50, pp. 53–63.
15. Sychevskiy M.P., Dorohuntsov S.I. (2004) Udoskonalennia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu rozvytku kharchovoi promyslovosti Ukrainy [Improving the organizational and economic mechanism of development of the food industry of Ukraine]. Kyiv: Nauk. Svit.
16. Bil M.M. (2008) Orhanizatsiino-upravlinskyi mekhanizm zabezpechennia rozvytku turystychnoi haluzi krainy [Organizational and managerial mechanism to ensure the development of the tourism industry of the country] *Derzhavne budivnytstvo* [State construction] (electronic journal). no. 1. Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/bil.htm.
17. Kaplenko H.V. (2019) Mekhanizm rehulivannia rynku spozhyvchykh tovariv v Ukraini: teoriia, metodolohiia, praktyka [Mechanism of consumer goods market regulation in Ukraine: theory, methodology, practice]. Chernihiv: ChNTU. (in Ukrainian)
18. Popovych T.M. (2008) Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rehulivannia rynku spozhyvchykh tovariv [Organizational and economic mechanism of consumer goods market regulation]. Ternopil: Ternopilskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet. (in Ukrainian)
19. Uriad zaprovadyv rehulivannia tsin na hrechku, tsukor, makarony, moloko ta inshi tovary Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-uryad-reguljuvannya-cin/31650811.html> (accessed 22 January 2022).

TOOLS OF REGULATORY INFLUENCE ON THE FUNCTIONING OF THE CONSUMER MARKET

Summary. Assessment of the state and main trends in the development of the domestic market of consumer goods in Ukraine indicate certain problems in Ukraine's economic security. The more open the economy, the higher the negative impact on it and dependence on foreign markets. The growing share of imported goods in the market leads to a decrease in tax revenues, slows down the pace of reproduction of real sector enterprises and reduces the rate of their competitiveness. That is why the main task of the state as a regulator of economic processes is to form mechanisms of economic policy that would ensure the development of the domestic market of consumer goods through the development of a system of tools for its regulation. The development of the domestic market for consumer goods is achieved through effective government regulation, effective management decisions of a strategic nature and the ability of government agencies to develop and implement innovative regulatory mechanisms and tools. The paper presents the essence of the category of state regulation by different authors. It is determined that state regulation is a set of forms and methods of purposeful influence of the state on the development of social production and consumption. The definition of the essence of the concept of the mechanism of state regulation and its components is systematized. Attention is paid to the organizational and economic components of the mechanism of state regulation of the consumer goods market and directions of their application. A system of consumer goods market regulation has been formed, which provides clear delineation and generalization of goals, objectives, methods and tools of regulation for its effective functioning of regulation (regulatory, administrative, international trade, budget, tax, currency and credit, price, antitrust, investment, social protection). Integrated use of direct and indirect methods and instruments of state regulation will ensure the effective development of the consumer market of goods and services, interest businesses in increasing production of consumer goods and services, increase labor productivity and increase consumer income.

Key words: consumer goods market, state regulation, goals, objectives and principles of state regulation, regulatory mechanisms, methods and tools of regulation.